

A MEFESZ vezetője a forradalom előzményeiről, az egyetemisták szerepéről

„Ifjú lelkek lázadtak Szegeden”

Dr. Kiss Tamás Balasagymat alpolgármesterként ment nyugdíjba, éveken át kormány-főtanácsadóként is dolgozott. Negyvenhárom esztendővel ezelőtt viszont még Szegeden tanult. Másodéves joghallgatóként barátaival alapította meg a MEFESZ-t, lett annak vezetője. Az egyetemisták, a főiskolások itt, a Tiszapartján, más diákvárosokban és Budapesten is jelentős szerepet játszottak a forradalom kirobantásában, később pedig a harcokban. Később nem kerülhették el a számonkérést, a megtorlást sem. Kiss Tamást 8 év börtönre ítélték. Az egykori diákvezetővel beszélgettünk a forradalom évfordulója alkalmából.

– Milyen kapcsolat volt a szegedi és a budapesti egyetemisták között? Akadnak akik, talán némi túlzással, azt állítják, hogy az események innen indultak ki...

– Október 16-án egy spontán nagygyűlést tartottunk, amelyen 400-500 egyetemi hallgató vett részt – emlékezett dr. Kiss Tamás. – Ekkor alakítottuk meg a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetségét. Még ezen az éjszakán néhányan megfogalmaztunk egy felhívást, amely a diáktestvéreinknek szólt. Ebben tudattuk,

hogy megalakítottuk szervezetünket, meg akarjuk védeni hallgatói érdekeinket, szabadon haladni, fejlődni, felszólítottuk őket, hogy csatlakozzanak hozzánk. Ezt a felhívást diákársaim minden egyetemi városba elvitték. Ennek eredményeként az október 20-án tartott nagygyűlésünkre már küldöttségek érkeztek a budapesti műegyetemekről, Gödöllőről, Miskolcra, és üdvözlő táviratokat is kaptunk, pozitív visszajelzéseket.

– Úgy tudom, nem csak Szegeden volt alkalma kifejezni elképzeléseit a diákársai előtt, hanem Budapesten is...

– Lejtényi András barátommal tulajdonképpen mi voltunk a MEFESZ „értelmi szerzői”, 1956 október 21-én felutaztunk a fővárosba. Részt vettünk különféle egyetemeken diákgyűlésein, fel is szólaltunk. Én Gödöllőn, illetve a nevezetes Műegyetemen beszéltem. A fórumot akkor még a párt és a DISZ szervezte. Engem ismeretlen ismerőseim tuszkoltak oda, mondván, itt a szegedi küldött, hadd beszéljen. Elmondtam, hogy Szegeden mi mit csináltunk, mibe fogtunk. Ennek lett az eredménye, hogy ott is megfogalmaztak egy nyilatkozatot, amely úgy kezdődik: „Csatlakozunk a szegedi egyetemisták javaslatához, megalakítjuk a MEFESZ-szervezetet”. Ebben a nyilatkozatban hirdették meg másnapra, október 23-ára a tüntetést.

Egyetemisták tüntetése Budapesten, a Bem-szobornál. (Archív felvétel)

– Akkor nem is olyan nagy túlzás, hogy Szegedről indultak ki az események?

– Magam is meglepődtem, amikor nem olyan régen mó-

domban volt megtudni, hogy a Szabad Európa Rádió milyen komoly figyelmet szentelt az október 16-i nagygyűlésünknek. Október 17-én,

18-án és 19-én is foglalkoztak velünk. Szó szerint idézem: Vihar van Szegeden! Az ifjú lelkek lázadásának elemi vi-

harra, ami a rendszer számára pusztító lehet. A SZER adásaiból derült ki az is, hogy nyugati sajtóorgánumok nagy terjedelemben foglalkoztak az itteni eseményekkel. Komolyan vették, ami Szegeden történt, ellentétben a magyar sajtóval. A Délmagyarországban csak egy hír jelent meg rólunk, majd 20-án a Hírlapban egy valamivel terjedelmesebb írás. A történészek súlyosságát a következő is alátámasztja. Az MSZMP Politikai Bizottsága 1957 szeptember 17-én ülésezett, értékelte, az akkori szóhasználatból élve „ellenforradalom” kitörésének okait. Marosán György a következőt mondta: „Amikor a lengyel események kapcsán összeült a politikai bizottság október 18-án, akkor az a bizottság titkára, Ács elvtárs azt kérte, hogy menjek le Szegedre. Azt mondtam, hogy tűzparancsral a kezemből lemegyek. Akkor azt mondta, inkább ne menjek!” Marosán még megjegyezte, hogy egy héttel a forradalom kirobbanása előtt nem érezték a veszélyt vezető berkekben.

– Tud-e arról, hogy szegedi egyetemisták a fegyveres harcokban is részt vettek volna Budapesten?

– Október 23-ától más időszámítás kezdődött – magyarázta a nyugalmazott kormány-főtanácsos. – Innentől a MEFESZ-nek már nincs szerepe, a helyét átveszik az egyetemi forradalmi bizottságok. Természetesen nagyon sokan a fegyveres harcokba is

bekapcsolódtak. Jómagam Tóth Imre barátommal vettem részt az október 23-ai tüntetésen. Jelen voltunk a rádió ostrománál is, nekem akkor még nem volt fegyverem. Később a nemzetőrségben kaptam. Egy hetet töltöttünk Pesten, de nem találtuk helyünket. Lementünk Szegedre, a Lazur Barna által szervezett nemzetőrség tagjai lettünk. Arról nem tudok, hogy a szegedi egyetemisták közül valakik végig részt vettek volna a budapesti harcokban. Ezt annál is inkább mondhatom, mert „börtönkorszakom” alatt nem találkoztam olyannal, akit mint szegedi hallgatót ítélték volna el fegyveres harcokban való részvételért.

– Bizonyára mélyen megmaradt önben a Szegeden töltött évek emléke is. Egyébként milyen kötődése van a városhoz? A későbbiekben hogyan alakult pályája?

– Balatonedericsi vagyok, szüleim tanítók voltak – mondta dr. Kiss Tamás. – Keszthelyen érettségiztem, jogot tanulni mentem Szegedre. Később Pesten dolgoztam, és Balassagyarmatra nőttem. Alpolgármestere voltam a városnak nyugdíjazásomig. Idén tavasszal a kormány-főtanácsosságtól is megváltam, de azért még néha bejárók. Úgy voltam vele, 65 éves vagyok, most már ideje egy kicsit pihenni is.

V. Fekete Sándor

A könyv címe mindent elárul. Visszaemlékezésem arról szól, hogy az 1956-os szabadságharcban és forradalomban milyen szerepet tölthettek be a Széna tériek. A forradalomhoz fűződő legkeményebb fegyveres harcok egyik központja volt a Széna tér.

A szabadságharc élő szemtanújaként és fegyveres harcosaként az elhunyt és meggyilkolt bajtársaim és parancsnokaim tiszteletére a szemtanú elfogulatlanságával akarok hozzájárulni ahhoz, hogy tiszta kép rajzolódjon ki az ott történt eseményekről. Szeretném, ha a magyar nép örökre szívébe vésné a fiatalon meghalt hőseket, kiváló parancsnokaikat azért, hogy erőt meríthessen példájukból. Azért írtam e könyvet, hogy az októberi forradalom évfordulóján az emberek meleg szívvel gondoljanak a forradalmárokról, tisztelettel helyezték el virágikat az emlékműveknél, a sírokon, amelyekben a magyar nép, megkockáztatom a kijelentést: rendszerváltó hősei nyugszanak.

A könyv megírásához felhatalmazást kaptam a még élő harcostársaimtól, nevüket az események részletezésénél leírtam. Fónay Jenő, a Politikai Foglyok Országos Szövetségének elnöke, Kapcsos János, a pesterzsébeti '56-os szövetség elnöke, Szirmai István, a bányászcsoporthoz vezetője, és jómagam, Lévai István a Csongrád megyei '56-osok szövetségének elnöke. Nevek, amelyekkel a későbbiekben a lapokon találkozni fogunk. Az említett társaim felruháztak azzal, hogy e tényeszerű leírások mellett a saját élményeim is beleszőjem a történetbe. Talán ez az írás is hozzájárul ahhoz, hogy Magyarországon végre, tényleg tisztá közélet legyen, senki ne ferdjtsse el a forradalom történetét, ne húzzon belőle érdemte-

Lévai István

Széna tér, 1956 (1.)

lenül hasznát. Ha így lesz, akkor nem volt hiába a rengeteg áldozat, szabadságharc után a kegyetlen megtorlás, a sorozatos kivégzések, az emberek szenvedése.

Kikből állt a Széna téri csapat vezetés?

Ekrem Kemal hadügyi titkár, *Szabó János* katonai bizottsági tag,

Török Bálint százados, katonai bizottsági tag,

dr. Lovász Ede, pénzügyi titkár,

Mészáros József, belügyi titkár,

dr. Dezső Ferenc, egészségügyi titkár,

Fónay Jenő, katonai bizottsági tag,

és *Dudás József* főparancsnok.

Sajnos közülük már csak Fónay Jenő él, a többiek a szabadságharc leverése után felállított vészbrósrág könyörtelenül kivégeztette.

A Széna téri forradalmi bázist Ekrem Kemal, Dudás József, Szabó János és Fónay Jenő alakította ki. Hozzájuk csatlakoztak az úgynevezett kemény magot képviselő bányászcsapat tagjai, a műszaki egyetemisták, a Magyar Optikai Művek (MOM) dolgozói, az '56-os fiatalok.

A műszaki egyetem 1956. október 23-án felvonulást szervezett a Bem szoborhoz, a szovjet megszállók ellen akartak tüntetni, annak ellenére, hogy tisztában voltak vele, akár lövöldözésig fajulhat a dolog. Mindenkit felszólítottak, hogy kerülje a provokációkat, senki ne keveredjen konfliktusba a felvonulók között el-

„Igazat, csakis a tiszta igazat!”

Ennek a gondolatnak a jegyében indítja útjára az '56-os Szövetség Országos Elnöksége Lévai István bajtársunk által írt könyv első kötetét, amelynek címe: Széna tér, 1956.

Az '56-os Szövetség elsőrendű feladatának tekinti, hogy olyan történelmi visszaemlékezések kerüljenek az olvasók, de elsősorban az ifjúság kezébe, amelyből láthatják, megismerhetik azt a csodálatos forradalmat és szabadságharcot, mely az egész világ elismerését vívta ki, megroggyantotta a világ egyik szuperhatalmát.

Ha olvassák a könyvet, gondoljanak azokra az emberekre, akik a legdrágábbat, az életüket áldozták a mindent elnyomó kommunizmus elleni harcban.

Kívánjuk, hogy emléküket a magyar nép és a történelem örökre őrizzze meg.

Budapest, 1999. október

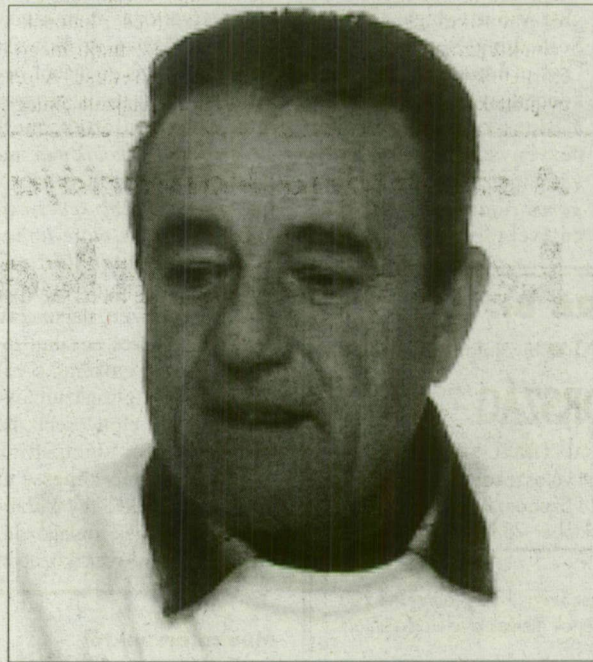
Sinkovics Gyula,
az '56-os Szövetség
országos elnöke

vegyülő DISZ-tagokkal, valamint a civil ruhás ávosokkal. A MOM munkásai a Széna tér felől közelítették meg a Bem szobrot, mire odaértek, rengetegen csatlakoztak hozzájuk, többek között a csepeli munkások is. Mire a tömeg a szoborhoz ért, a magyar piros-fehérvörös zászlók középerőlt kivágták a bolsevik jelképet, a népköztársasági címet, ami majmolta a szovjetet.

A Bem szobornál elhangzott beszédek és szavazatok „megérintették” a hallgatókat. Egyszer csak bekiabáltak hallatszottak: Ruszkik, menjetek haza! Ezzel kezdődött, de újabbak születtek, hullámmozgások végig a tömegen: Nem állunk meg félúton, Sztálinizmus pusztuljon! Szabadságra szavazunk, Kossuth-címet akarunk!

A hatalmas kórus karomester nélkül énekelt: Éljen a magyar szabadság, éljen a hazánk! A tömeg lassan elindult a Kossuth tér irányába, illetve a rádió központja felé. Én a Kossuth térről tartottam. Amikor megpillantottam a Parlament előtti teret, akkor már tízezrekben lehetett mérni az odasereglett tömeget.

Az esetleges félreértés tisztázására le kell szögezni, hogy ez a tömeg teljesen fegyelmetlenül viselkedett. Nem tört, nem zúzott, nem bántalmazott senkit. Igaz, voltak viták, de azokat a józan ész és egy-egy erősebb hang megoldotta. Egyszer csak teljes sötétség borult a térre. Senki nem tárgyalt ott, akkor már tízezrekben lehetett mérni az odasereglett tömeget.

A könyv szerzője Lévai István, az '56-os Szövetség Csongrád megyei elnöke. (DM-fotó)

Nagy Imrét követelte a tömeg, hogy szóljon a néphez. Ő nagysoká megjelent, ám amit mondott, azt legfeljebb az első sorokban hallhatták, mert a hangosítás a nullával volt egyenlő. Eleve keveset beszélt, majd visszament a Parlament épületébe.

Este 8 órakor „robbant a bomba”, amikor *Gerő Ernő*, a Magyar Dolgozók Pártjának első titkára rádióbeszédében provokálta a tüntetőket, a hatalmas tömeget, amelyet a magyar nép ellenségének nevezett. A mocskoló szavak hallatán a budapestiek az utcára tödültek. Ekkor már nem tűz-, hanem százezrek töltötték meg a Kossuth teret. Ezen a napon döntötték le Sztálin szobrát, a Magyar Rádiónál pedig harcok robbantak ki.

A sok szörnyűségből, ami velem történt, talán az volt a legborzasztóbb, amit két nappal később, ugyancsak az Országház előtt éltem át. Október 25-én a Kossuth téren megint óriási embertömeg gyűlt össze. Hiába voltak ott orosz tankok, azokat virág és magyar zászló díszítette, békésen várakoztak az emberek. Váratlanul több irányból megszólaltak a fegyverek. Elkézdtek löni a tömeget. Válogatás nélkül mindenre tüzeltek, legyen ott gyerek, nő, beteg, vagy idős. A golyózápor 5-10 percig tartott. Százak maradtak ott holtan, vagy sebesülten. Óriási pánik lett úrrá az embereken. Futott, ki merre látott.

Nevelőapámmal szerencsésen elmenekültünk onnan, de

az ott átéltek, a borzasztó látvány egész életemre rányomja bélyegét. Soha nem fogom megbocsátani a kommunisztáknak ezt a bűnt, amellyel a magyar népet terhelték.

A Margit hídon menekültünk vissza Budára, ugyanis a Krisztina körút 26. szám alatt laktunk. (Így tehát nem véletlen, hogy éppen a „köhajításnyira” lévő Széna téren lettem részese a szabadságharcnak.) Iszonyú volt látni, ahogy a teherautókra, buszokra durván dobálták fel a sebesült embereket és a halottakat. A Mártírok útján haladtunk hazafelé, amikor a Széna térre értünk, fegyveres forradalmárokkal találkoztunk. Ez volt az első alkalom, hogy forradalmárokat láttam. Rádásul közöttük feszített egy barátom, aki a szomszédunkban lakott. Nevelőapám még oda is szólt neki: „Laci, gyere haza, mert itt egyetlen embert sem hagynak életben!”. Lacinak esze ágában sem volt velünk tartani. Halálát majd a későbbiekben mesélem el részletesen.

Mi elindultunk a Vémezőn keresztül, ott ismét barátokba botlottunk. Megkérdeztem tőlük, hová mennek, ők büszkén kivágták: – A Széna térre, ott vannak a forradalmárok!

Hazaérve beszámoltunk anyámnak a látott szörnyűségekről. Nevelőapám szavaira ma is emlékszem: – Nem is sejtik ezek a srácok, milyen butaságot csinálnak, hogy ki-mennek a Széna térre... Hallgattam aggodalmaskodását, de ekkor már nekem is rettentően mehetek volt.

– Lemegyek a haverokhoz a Horváth-kertbe, mondtam anyámnak. Ő arra kért, nagyon siessék vissza. – Persze, persze. Akkor még nem gondoltam, hogy milyen sokára is lesz, amikor újra látom. Elkészöntem, és elindultam a Széna tér felé.

(Folytatjuk.)